

פרשת שלח תשפ"ד



מחשבות ונקודות לתשומת לב על פרשת השבוע, שהן הזמנה לדיון משפחתי ואישי. המחשבות מנוסחות כ...מחשבות, כשיחה של אשה שקוראת את החלק היומי של פרשת השבוע, ומשוחחת עם עצמה. (שלישי – חלק הפרשה שהוא "שלישי" וכן הלאה.) קובץ להדפסה מצורף בסוף.

שבת של שלום והנאה, גילי
ואם תרצו לחלוק את מחשבותיכם, הגיבו בבלוג או כתבו לי 0542593212

ראשון

1. שְׁלַח-לָךְ אֲנָשִׁים, וַיִּתְּרוּ אֶת-אֶרֶץ כְּנָעַן, אֲשֶׁר-אֲנִי נֹתֵן, לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: אִישׁ אֶחָד אִישׁ אֶחָד לְמִטָּה אַבְתָּיו, תִּשְׁלַחוּ--כָּל, נָשִׂיא בָהֶם. וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה מִמִּדְבַּר פָּאֶרָן, עַל-פִּי ה': כָּלם אֲנָשִׁים, רָאשֵׁי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל הֵמָּה.

מי נשלח לתור את הארץ - נשיאים או אנשים? שימו לב שאותן האותיות מרכיבות את שתי המילים. הרש"ר הירש: "הטעמים מורים ש"נשיא" הוא הנשוא של "כל": כל אחד מהם יהא נשיא בבני שבט". כלומר האנשים שנשלחו אינם הנשיאים שקראו על מתנותיהם בפרשת נשא, נשיאי "מטות לבית אבותם" ו"ראשי אלפי ישראל" שעמדו בראש השבטים, אלא אנשים שהתנשאו, שהתבלטו באופיים ובכשרונם מעל ההמון, הם היו אנשים בעלי השפעה ומנהיגות, אך לא נשאו תפקיד בהיררכיה הפקידותית.

שאלות למחשבה ודיון:
-האם היעדר התפקיד הרשמי היה גורם אפשרי לחטא?
-איך בחרו את האנשים הללו?
-המאפיין של האנשים שנבחרו היה שהם בעלי השפעה (לפי הרש"ר הירש). בימינו ישנם משפיענים (משפיעני רשת). מה הופך אדם ל"משפיען" ומה גבולות האחריות שלו, לדעתכם?
-ואפשר גם לנצל את ההזדמנות ללמוד עברית ולהסביר לילדים משהו "נשוא" במשפט.

שני

2. וַיַּעֲלוּ בַּנֶּגֶב, וַיָּבֹא עַד-חֲבֵרוֹן, וְשָׁם אַחִימֵן שָׁשִׁי וְתִלְמִי, יְלִידֵי הָעֵנָק; וְחִבְרוֹן, שִׁבְעַת שָׁנִים נִבְנְתָה, לְפָנָי, צֶעַן מִצְרַיִם

ויעלו - לשון רבים
ויבא - לשון יחיד.

רש"י מפרש שכלב בן יפונה הלך יחידי לחברון להתפלל על קברי האבות והאמהות במערת המכפלה. נזכרתי בטיולים שעשיתי בחו"ל. הטיול הראשון שלי היה טיול שורשים להונגריה כשהייתי בת מצוה. לקחו אותי לראות את המקומות שסבא וסבתא גדלו בהם. אני כותבת "לקחו אותי" כי זו לא היתה החלטה שלי, וזה גם לא הכי עניין אותי לראות בתיים ישנים. אבל הפירוש של רש"י גרם לי לחשוב שאולי יש כאן חכמה חשובה "של זקנים", שכשמגיעים למקום חדש לחפש איפה החיבור שלנו אליו, החיבור המשפחתי וההיסטורי, מה האבות והאמהות שלי כבר למדו ועשו כאן, ואני יכולה ללמוד מהם, לפני שאני מביאה את הדבר החדש שלי.

שלישי

3. וְאַתֶּם אֶל-תִּירָאוּ אֶת-עַם הָאָרֶץ, כִּי לַחֲמֵנוּ הֵם

כיצד נבין את הדימוי של עם הארץ ללחם?

א. רש"י: "נאכלם כלחם" - ננצח אותם (בקלות שבה) כמו אוכלים לחם. עכשיו נחשבו רגע עד כמה "בקלות" אוכלים לחם: לחם הוא מאכל שבני אדם מכינים, בשונה מפירות וירקות שגדלים (ברובם) מוכנים לאכילה: צריך לחרוש, לזרוע, להשקות, לקצור (ועוד הרבה מלאכות), ואז לטחון, ללוש, להתפח, לאפות. אזאם הדימוי לניצחון על אויבים הוא כמו הכנת לחם - זה בהחלט בהישג ידם של בני ישראל, אבל לא כהרף עין, אלא במהלכים, בתכנון, בזמן הנכון ועם סיעתא דשמיא, כמובן. (ראו גם רמב"ן, ראב"ע).

ב. כלי יקר: לחמנו=לוחמנו. עם הארץ לא מתכוון להלחם בנו, הם כמו לוחמים שכבר ניצחנו. דומה לפירוש הספורנו שממשיל את הפסיביות של עם הארץ לפסיביות של לחם נאכל ללא התנגדות.

ג. פירוש אור החיים מנצל את ההזדמנות להסביר את דימוי הלחם, כדי ללמד אותנו על חשיבות בני האדם, ונותן הצצה אל מאחורי הקלעים של הבריאה. אני אכתוב את דבריו במילים שלי (הציטוט המקורי בסוף).

לכתחילה היה הקב"ה יכול לברוא את האדם בלי שיצטרך לאכול ולשתות. אדם כזה שרק ישאף אויר כדי להתקיים. ואז האדם יהיה פנוי לעסוק בתורה כל היום. אבל הקב"ה כן ברא את האדם עם הצורך לאכול ולשתות ועם הצורך הזה הגיע הצורך להתפרנס - להשיג את המזון. ועם הצורך להתפרנס הגיעו גם התנהגויות פחות טובות של האדם - רמאות, גנבה ועוד. זו אחת הסיבות לכך שעם היכולת להוציא והכורח לחם מן הארץ קיבלנו מצוות ששומרות על צלם אנוש שבנו - מעשרות, לקט שכחה ופאה, פרשת חלה (גם בפרשה הזו) ועוד מצוות נוספות, תרי"ג למעשה (-). כשכלב בן יפונה ויהושע אומרים:

וְאַתֶּם אֶל-תִּירָאוּ אֶת-עַם הָאָרֶץ, כִּי לַחֲמֵנוּ הֵם; סָר צֶלֶם מַעֲלֵיהֶם

הם מתכוונים שהאנשים בכנען הם כמו לחם ללא צל. צל=צלם אלוקים של האדם. הניצוץ האלוקי שקיים בכל אדם, סר מהם (לא מפורטת הסיבה למה זה קרה) ולכן בני ישראל יוכלו לנצח אותם.

הפירוש הזה מעורר בי הרבה מחשבות. משמח אותי התיאור של אכילה ושתיה כמשהו שהוא לא רק צורך השרדותי, אלא חלק מהאנושיות, ואף דרך לשכלל את האנושיות של בני האדם. האופן שבו מכינים את האוכל מחזק את האנושיות שלנו, לפני רבינו בחיי. והפירוש נותן תוקף להרגשה שלי

שתהיתי עליה בעבר על כך שכשאני קונה אוכל שהגיע מסין או פולין אני מרגישה אי נוחות מסוימת, כי אני לא יודעת מי הכין אותי. לעומת הירקות האורגניים המקומיים שאנחנו קונים שהאכילה שלהם משמחת אותי באופן פשוט ונעים ולא מוסבר (עכשיו יותר מוסבר).

4. הויכוח של משה והקב"ה

מהשיחות האמיצות שבני אדם מנהלים עם אלוהים תמיד אפשר ללמוד - אברהם (ויכוח לגבי "צדיקי" סדום), משה, חנה, ר' לוי יצחק מברדיצ'ב ועוד. מחילופי הדברים של הקב"ה ומשה לגבי כעסו של ה' אפשר ללמוד הרבה דברים. כמה נקודות ששבו את לבי:

א. לקב"ה יש תוכנית או הצעה, בכל מקרה יש הצהרת כוונות: **אֶנּוּ בְּדִבְרִי, וְאֹרְשָׁנוּ; וְאֶעֱשֶׂה, אֹתְךָ, לְגוֹי-גָדוֹל וְעָצוּם, מְמֹנֵה**. זה נשמע עצוב ומפחיד, אבל אם נקרא היטב נבין שהתוכנית האלוהית הזו תלויה ב...משה.

כלומר הקב"ה נותן בידיו של משה קלף מיקוח, ובעצם מנחה אותו איך "להרגיע את כעסו". **אֶנּוּ בְּדִבְרִי** - קצת מעליב, מכה שנותנים לבהמות ולא לבני אדם. הנה ההזדמנות של משה להזכיר לקב"ה שבני ישראל הם לא סתם עדר בהמות שהולך אחריו אלא בני אדם שנבראו בצם אלוהים. **אֶעֱשֶׂה, אֹתְךָ** - כדי שיצא עם חדש ממשה, דרושה הסכמתו ופעולתו של משה. כך שבדריו פותח הקב"ה את האפשרות לדיאלוג, למשא ומתן, כי האיום הזה לא יכול לעבוד בלי שיתוף פעולה של משה, ומשה הבין את זה היטב!

ב. אֲשֶׁר-עַיִן בְּעֵינֵי נִרְאָה אֹתָהּ ה'

אחד הטיעונים המבריקים של משה ומהדהד לקב"ה משהו שהוא אמר בעצמו **פֶּה אֶל-פֶּה אֲדַבֵּר-בּוֹ** (במדבר יב). תזכורת לקב"ה כמה הוא סומך על משה שנותנת תוקף למשה להמשיך לטעון.

ג. וְעַתָּה, יִגְדַּל-נָא כַחַ אֲדֹנִי, כְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ, לֵאמֹר

הזקנים בלי התוספות כתבו את זה הכי ברור: ועתה יגדל נא כח ה' וגו'. שתכבוש כעסך כמו שאחז"ל איזהו גבור הכובש את יצרו שנא' טוב ארך אפים מגבור:

כשיש ויכוח ויש צד חזק יותר, יש לצד הזה בחירה - להכות חזק ולנצח באופן טוטלי, או לגדול ולהביא את מערכת היחסים למקום חדש. מהי הגדילה? במקרה שלנו - הסליחה. משה אומר לקב"ה - אתה צודק בהכל, אבל יש לך יכולת בחירה - להיות צודק, להעניש, "להחליף עם", או להיות צודק ולסלוח.

לתלמידים שלי תמיד אמרתי - אפשר להרגיש "גדולים" על ידי שתדרכו, תמעכו, תשפילו, תרמסו מישהו עד שיהיה קטן, וזה יעשה אתכם גדולים. ואפשר שתגדילו את מי שלידכם, ובהכרח הפעולה הזו תגדיל גם אתכם ותהיו גדולים יחד (ועדיין אתם תהיו "יותר גדולים"). משה אמר את זה קודם ובעדינות גדולה ובכבוד כעצום לקב"ה, ועם הרבה תעוזה לומר דבר כזה.

דיון משפחתי: מהי סליחה?

אני מצטטת קטע ממאמר של יהודית כץ:

כדי לסלוח באמת, חשוב שנבין קודם כל - **מהי לא סליחה** -

סליחה לא דורשת מאיתנו להבליג או להכחיש את הרגשות הפגועים שלנו.

סליחה לא כוללת לשכוח את המעשה שנעשה, לתרץ אותו, או לתת לו לגיטימציה.

סליחה לא מחייבת אותנו להיות חברים של מי שפגע בנו, או לשחרר אותו מאחריות חוקית על מעשיו.

ושימו לב - **סליחה לא** חייבת לקרות אחרי שהפוגע הודה במעשיו, ביקש סליחה, פיצה אתכם והתחייב להשתנות. נכון, זה יכול להקל עלינו, אך אנחנו לא צריכים להישאר שבויים בטינה שלנו אם מי שפגע בנו לא נוהג כך

הסליחה כן מביאה אותנו לשלווה ומשחררת אותנו מהכעס העצור בנו. מדובר בשחרור של רגשות שליליים ועמוקים, שחרור של הנקמה והטינה והענקה של גדלות וחמלה, בין אם מגיע לפוגע ובין אם לא. הרעיון הוא להכיר בכאב שחווינו אך לא לתת לכאב להגדיר אותנו, אלא להחלים ולהמשיך בחיינו. (המאמר המלא: <https://www.judithkatz.me/post/forgiveness>)

ד. ה', אָרְךְ אֲפִים וְרַב-חֶסֶד, נִשָּׂא עוֹן, וְפָשַׁע

עוד משהו שלמדתי ממשה רבינו והויכוח שלו עם הקב"ה, זה שמשה בכלל לא התייחס למה שהעם עשה. הוא אפילו לו ניסה למצוא נקודת זכות, או לבקש לדון אותו בעין טובה. הדברים של משה התמקדו בקב"ה, ביכולות של הקב"ה, במטרות וברצונות של הקב"ה ובקשה מפורשת "סֶלַח-נָא, לְעוֹן הָעָם הַזֶּה--כִּגְדֹל חֶסֶדְךָ" שגם היא מתמקדת בקב"ה - תסלח כמו שאתה גדול.

חשבתי כמה נפלא זה יכול להיות אם משה רבינו פנימי ידבר אלי כשאני כועסת ויזכיר לי: מה אני באמת רוצה, מה יקדם אותי לשם, ממה לא להתבלבל, וכמה גדולה אני יכולה להיות. תודה משה! **ואז נזכרתי** שיש לי כוחות כאלה של רפלקציה וסליחה: עם סבא דנש וסבתא לילי שהיו ניצולי שואה היו לי שיחות על סליחה ועל מה חשוב בחיים (משפחה ולהתקדם הלאה, בגדול), ורק אתמול התקשרתי לאבא שלי וסיפרתי לו על כעס גדול שאני מרגישה, והוא הזכיר לי כמה גדולה אני יכולה להיות, ועזר לי לשחרר את הרגשות השליליים הקשים שמתלווים לכעס. תודה סבא וסבתא, תודה אבא!

*פירוש אור החיים:

כי לחמנו הם. טעם שהוציאו הדבר בלשון לחם, יתבאר על פי דברי אנשי אמת שחקרו במעשה ה' אשר עשה בהרכבת הבעלי חיים שכל חי אוכל ושותה, שהיה ה' יכול עשות שיתקיימו בעלי חיים בלא מאכל, והנה לפניך מין בריה ששואפת רוח והיה לה למזון, ואם ככה היה ה' עושה היו ישראל נפנים לעסק התורה ולמצות, גם היו נמנעים מכמה מעשים בלתי הגונים אשר יסובבו מצורכי המחיה והכלכלה, ולזה הייתי מתרץ מעצמי כי רצה ה' לזכות ישראל בתרי"ג מצות אשר רובם תלויים במיני המאכל והמשתה, התרומות, מעשרות, חלה, מצות שמיטה, ושבזריעה, ושבקצירה, וכדומה, אבל חכמי האמת (שער הגלגולים פ"ד) הוסיפו בזה טעם לשבח בדרך כלל, כי כל עיקרי הנבראים מעלין בקודש בסוד הבירורין של ניצוצי הקדושה, הן הנה המתבררים באמצעות המאכלים, ומעתה ניצוצי הקדושה יקראו לחם עם ה', גם אמרו ז"ל כי כל נברא יש בו ניצוץ קדוש, ואפילו בנבראים בלתי טהורים, והאנשים הרשעים, וגם בס"מ הרשע, אין מהם שאין בו חלק החיוני שהוא בחינת הטוב שהוא דבר המעמיד שזולתו לא יתקיים כל דבר, ובהפרד ניצוץ החיוני ממקומו יתבטל ויאבד כל הבנין, גם אמרו (שם פ"ח) כי בחינת הקדושה בטבעה להמשיך מינה כאבן השואבת ובה תשכיל להבין מאמרם ז"ל (שבת לד.) שאמרו יהיב ביה עיניה ונעשה גל של עצמות והבן. ועל פי הדברים יכוין אומרו אל תיראו וגו' כי לחמנו הם וחזרו ופירשו מין הלחם שאנו אומרים הוא סר צלם מעליהם והוא ניצוץ המחיה אותם כבר הוסר מעליהם, ועוד וה' אתנו שהוא בחינת כללות הקדושה ובה נעשה כאבן השואבת לכל ניצוצין המחיים אותם ונאבדים כלם יחד, ומעתה אין מקום לירא מהם כאומרו אל תיראום: